

Handreiking en tools

Thuiswonende kwetsbare ouderen

Omdat steeds meer kwetsbare ouderen thuis wonen, is integrale zorg en ondersteuning in de wijk een 'must'. Hierin valt nog veel te verbeteren. Vooral de samenwerking tussen zorg en sociaal domein vraagt aandacht. Een nieuwe handreiking en praktische tools helpen bij het versterken van lokale en regionale netwerken.

TEKST: JOSÉ VAN DER WAERDEN

Verwacht geen wereldschokkende vernieuwingen in de handreiking; sommige zorgverleners zullen er veel in herkennen. Toch is de publicatie, in juni, van het dynamische document 'Kwetsbare ouderen thuis, handreiking voor integrale zorg en ondersteuning in de wijk' een belangrijke stap. Voor het eerst ligt er een brede basisvisie - gedragen door dertien partijen - waarvan ook het sociaal domein nadrukkelijk onderdeel uitmaakt. Lokale en regionale samenwerkingsverbanden kunnen er concreet mee aan de slag. Bovendien hoeft niet iedereen het wiel uit te vinden. In september zijn een gespreks- en rekentool en een online 'wie doet wat' tool beschikbaar gekomen. Peter van Linschoten, managing director van onafhankelijk adviesbureau ARGO, is projectleider van het Plan van Aanpak Zorg voor kwetsbare ouderen, een onderdeel van het VWS-programma Langer Thuis. "Het Plan van

Aanpak uit 2017 was het resultaat van een verkenning naar de problemen waar het veld tegenaan loopt bij de zorg aan thuiswonende kwetsbare ouderen. Er stonden dingen in waarvan landelijke organisaties, zoals InEen, dachten: wij kunnen deze problemen niet landelijk oplossen, maar we kunnen wél hulpmiddelen ontwikkelen."

Stimulans samenwerking met sociaal domein

Welzijn rondom verlies partner

De handreiking bestaat uit zes stappen, inclusief rollen en taken. Rode draad is een persoonsgerichte en proactieve benadering. "Bij kwetsbare ouderen is dat ontzettend belangrijk", zegt Van Linschoten. "Je wilt voorkomen

dat iemand plotseling uit de rails loopt en zich bijvoorbeeld bij de spoedeisende hulp meldt. Dus moet je eerder zicht hebben op hoe het thuis gaat. Logischerwijs kom je dan uit bij het sociaal domein. In de praktijk gebeurt daar al best veel, maar de samenwerking tussen zorg, medisch en sociaal domein is meestal niet goed geregeld. Welzijnswerkers maken zelden deel uit van een MDO ouderen. Terwijl rondom bijvoorbeeld het verlies van een partner die vroegsignalering heel belangrijk is." Een van de zes stappen gaat over multidisciplinaire afstemming en een MDO. "Nieuw is dat we in de handreiking aangeven dat je al met elkaar zaken moet doen vóórdat iets in een MDO wordt ingebracht. Zoals afspraken maken op regionaal niveau over het omgaan met signalering. Kan een welzijnswerker een signaal afgeven bij een zorgaanbieder? En hoe stem je dat met de oudere zelf af, zodat mensen regie blijven houden?" De zes stappen staan niet in een chronologische volgorde, benadrukt Van Linschoten. "Dat lijkt misschien zo, maar het leven van kwetsbare ouderen is geen lineair proces. Vandaag is iemand kwetsbaar, morgen weer minder. Daarmee moet je rekening houden."

Visueel duidelijk

Om de handreiking handen en voeten te geven, zijn verschillende tools ontwikkeld. Netwerkpartners kunnen eerst aan de slag gaan met een gespreks- en rekeninstrument (zie kadertekst 'Kosten en opbrengsten') om afspraken te maken over de lokale en regionale inrichting van de zorg en ondersteuning. Is dat proces doorlopen en liggen er goede samenwerkingsafspraken, dan is het tijd voor de online tool.

Van Linschoten: "Dit is een soort invuloefening op vragen die voortkomen uit het stappenplan. Het levert een infographic op waarin visueel duidelijk wordt: zó organiseren wij samen de signalering en zorg rondom kwetsbare ouderen in onze wijk of ons dorp. Er staat helder wie wat doet, wanneer en hoe de bereikbaarheid is geregeld. Je kunt de infographic ook gebruiken als poster in je praktijk of op de website."

Van Linschoten verwacht positieve reacties op de handreiking en tools. "De belangstelling voor het gespreks- en rekeninstrument, dat we in enkele regio's getest hebben, was in ieder geval groot. We merkten dat het echt aansluit op een behoefte."

>>

KOSTEN EN OPBRENGSTEN

Bij samenwerking tussen lokale en regionale zorg- en welzijnspartijen bestaat meestal 'gedoe' over de financiering. Enerzijds omdat de verschillende geldbronnen het lastig maken, anderzijds omdat eigenbelangen soms schuren met het gemeenschappelijk belang.

Om vooraf inzicht te krijgen in kosten, inspanningen en opbrengsten (kwantitatief en kwalitatief), is een gereedschapskist met gespreks- en rekeninstrumenten ontwikkeld. Hoe werkt dat?

1. Gesprekssessie: kennismaking organisaties, verwoorden ambities, aftasten mogelijkheden. Voorbeeld: de gezamenlijke ambitie van huisarts, wijkverpleegkundige en sociaal domein is met alle kwetsbare ouderen in de wijk een gesprek te voeren.
2. Tussenstap: klein groepje deelnemers zet via een Excel-programma de kwantificeerbare

onderdelen op een rij, met het zes-stappenplan als uitgangspunt. Voorbeeld: aantal uren/kosten per organisatie.

3. Gesprekssessie over de (ook niet-kwantificeerbare) opbrengsten. Voorbeeld: tijdsbesparing, verhoging welzijn mantelzorgers.
4. Afweging kosten/baten per organisatie: meedoen aan samenwerking of niet? Zo ja, op welke manier en met welke bijdrage?

Het doel van de gespreks- en rekeninstrumenten is zaken expliciet maken, zodat direct zichtbaar wordt wat er gebeurt. Samen uitrekenen, samen knelpunten vaststellen, samen oplossingen zoeken om iedereen 'in de boot' te houden, samen lusten en lasten verdelen. Door de transparante aanpak is het instrument ook geschikt als bepaalde partijen vooraf huiverig zijn. Het (gespreks)proces domineert en de rekenexercitie is hierbij een laagdrempelig en gemakkelijk hulpmiddel.

Hollandse Hoogte / Hans van Rhoon

Martien Bouwmans en Angeliën Borgdorff: 'Een speciaal MDO ouderen, met daarbij ook het sociaal domein, is belangrijk.'

Soepel of moeizaam

Overeenstemming over de inhoudelijke samenwerking van de zorg en ondersteuning aan kwetsbare ouderen is niet genoeg. Of het vervolg soepel of moeizaam verloopt, hangt voor een belangrijk deel af van enkele randvoorwaarden. Zelfstandig adviseurs Angeliën Borgdorff en Martien Bouwmans deden hier onderzoek naar. "Een belangrijk doel was inzicht krijgen in hoe de regionale zorg en ondersteuning van de zorg- en dienstverlening aan kwetsbare ouderen nu geregeld is, wie daarbij betrokken zijn, welke (financiële) afspraken gemaakt worden en hoe men resultaten zichtbaar maakt. Vervolgens hebben we bekeken of er best practices met goede voorbeelden uit te halen zijn", licht Borgdorff toe.

Grote verschillen

De onderzoekers namen zes regionale organisaties onder de loep. De verschillen in aanpak en uitvoering bleken groot te zijn. Een voorbeeld is de wijze waarop samenwerking geformaliseerd wordt. "De ene regio heeft een gezamenlijke visie op papier, in de andere beginnen ze gewoon en wordt vooral veel mondeling afgesproken." Op zich geen probleem, maar wat wel wringt is dat het 'eigenaarschap' vaak niet vastligt. "Men opereert op basis van vertrouwen. Dat is een groot goed, maar het leidt niet altijd tot duurzame afspraken en commitment."

Focus

Het onderzoek brengt een aantal succesfactoren aan het licht, waaronder 'de boel niet vooraf dichttimmeren' met convenanten, zorgen voor bestuurlijk draagvlak, een gezamenlijk bekostigde onafhankelijke projectleider, werken met wijkcoördinatoren en een digitaal communicatieplatform. "Ook het gebruik en delen van data is van belang. Dat helpt bij het aanbrengen van focus in een ouderenprogramma."

Peter van Linschoten: 'Eerder zicht hebben op hoe het thuis gaat'.

De bedoeling is dat landelijke en regionale organisaties aan de slag gaan met de opbrengst van het onderzoek. "Dit is een inventarisatie, geen lijstje met oplossingen." Vooral op financieringsvlak liggen belangrijke uitdagingen. "Veel zorg- en ondersteuningsmogelijkheden zijn niet duurzaam door het ontbreken van structurele, integrale financiering vanuit de domeinen zorg en welzijn."

Praten mét ouderen

De onderzoekers hebben geen formele aanbevelingen gedaan, maar Borgdorff doet op verzoek enkele suggesties. "Een integrale visie ontwikkelen op ouderenzorg en samenwerking tussen zorg en welzijn, en die uitwerken, gaat niet vanzelf. Regionale en lokale ondersteuning en coördinatie zijn daarbij essentieel. Een speciaal MDO ouderen, waar ook het sociaal domein bij aangesloten is, lijkt mij heel belangrijk. Verder viel ons op dat in geen enkel netwerk de kwetsbare oudere zelf een structurele inbreng heeft. Praten mét ouderen is zeker zo belangrijk als praten óver ouderen."

<<

Het onderzoek, de handreiking en tools staan onder andere op www.beteroud.nl.

STUDIEDAG Peter van Linschoten is op 3 oktober spreker tijdens de studiedag 'Ouderenzorg in de eerste lijn' in Utrecht. Hij vertelt dan over de handreiking die hij als penvoerder samenstelde, samen met ARGO-collega Berthe te Velde. De studiedag is een initiatief van de Guus Schrijvers Academie. Zie ook pagina 43.